

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.3.4>

WYKORZYSTANIE NIEKONWENCJONALNYCH METOD PRACY LOGOPEDYCZNEJ W KOREKCJI MOWY DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Roksolyana Pryzvanska

*kandydat nauk psychologicznych, docent Katedry Edukacji Specjalnej
Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Iwana Franki (Lwów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0001-7635-1227
roxoljanka@ukr.net*

Mariana Porodko

*kandydat nauk pedagogicznych,
docent Katedry Edukacji Specjalnej
Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Iwana Franki (Lwów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-6306-826X
maryana.porodko@lnu.edu.ua*

Adnotacja. Artykuł porusza problem wspierania i pomagania dzieciom w wieku przedszkolnym w przezwyciężaniu zaburzeń mowy, ponieważ takie zaburzenia wpływają na kształtowanie innych procesów umysłowych, a także stosowanie niekonwencjonalnych metod pracy logopedycznej w celu skutecznego korygowania i aktywnego włączania dzieci do pracy nad przezwyciężeniem wad wymowy dźwiękowej. Przeprowadzono badanie logopedów w celu zbadania specyfiki ich pracy i świadomości rozszerzenia zakresu tradycyjnych metod pracy. Sformułowano wniosek, że ankietowani specjaliści jako całość nie są w stanie jasno określić potrzeby i skuteczności stosowania nowych niekonwencjonalnych metod w celu przezwyciężenia pewnych zaburzeń mowy. Zalecenia dotyczące potrzeby przeprowadzenia dodatkowych ćwiczeń dla logopedów w celu zapoznania ich z nowymi niekonwencjonalnymi sposobami pracy, podczas których należy podać konkretne metody pracy logopedycznej i kształtować umiejętności wykorzystania ich do określonych celów korekcyjnych.

Słowa kluczowe: korekta, praca logopedyczna, zaburzenia mowy, metody niekonwencjonalne.

USE OF NON-TRADITIONAL METHODS OF SPEECH THERAPY WORK IN SPEECH CORRECTION OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN

Roksolyana Pryzvanska

*Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor of Special Education
Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-7635-1227
roxoljanka@ukr.net*

Mariana Porodko

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of Special Education
Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-6306-826X
maryana.porodko@lnu.edu.ua*

Annotation. The article raises the issue of support and assistance to preschool children in overcoming speech disorders, since such disorders influence the formation of other mental processes, as well as the use of traditional methods of speech therapy for effective correction and active involvement of children in overcoming speech defects. A survey of speech therapists was conducted in order to study the peculiarities of their work and awareness about expanding the range of traditional methods of work. It is concluded that the surveyed experts in general cannot clearly define the need and effectiveness of the use of new non-traditional methods to overcome certain speech disorders. A recommendation is given regarding the need for additional training for speech therapists in order to acquaint them with new non-traditional ways of working, during which to provide specific methods of speech therapy and to form the ability to use them for certain corrective purposes.

Key words: correction, speech therapy work, speech disorders, non-traditional methods.

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Роксоляна Призванська

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
ORCID ID: 0000-0001-7635-1227
roxoljanka@ukr.net*

Мар'яна Породько

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-6306-826X
maryana.porodko@lnu.edu.ua*

Анотація. Стаття піднімає проблему підтримки та допомоги дітям дошкільного віку у подоланні порушень мовлення, оскільки такі порушення впливають на формування інших психічних процесів, а також використання нетрадиційних методів логопедичної роботи для ефективності корекції та активного включення дітей у роботу над подоланням недоліків звуковимови. Проведено опитування логопедів з метою вивчення особливостей їхньої роботи та поінформованості щодо розширення спектра традиційних методів роботи. Сформульовано висновок про те, що опитані фахівці загалом не можуть чітко окреслити потребу та ефективність у використанні нових нетрадиційних методів для подолання певних мовленнєвих порушень. Надано рекомендацію стосовно необхідності проведення додаткових навчань для логопедів з метою ознайомлення їх з новими нетрадиційними способами роботи, під час яких надавати конкретні методики логопедичної роботи та формувати вміння використання їх у певних корекційних цілях.

Ключові слова: корекція, логопедична робота, порушення мовлення, нетрадиційні методи.

Вступ. Серед порушень психофізичного розвитку мовленнєві порушення спостерігаються чи не найчастіше, і це не випадково, адже мовлення – дуже складна психічна функція. Нормальний розвиток мовлення можливий за сприятливої умови сформованості сприймання, насамперед слухового, мислення, уваги, пам'яті, рухової сфери дитини. Будь-яке відхилення у розвитку цих процесів обов'язково позначається на стані мовлення дитини.

Порушення мовлення ускладнюють процес гармонійного формування особистості, бо мовлення є формою людського мислення та засобом спілкування людей. Тому серед глобальних проблем оздоровлення суспільства дуже важливе місце посідає створення та запровадження в педагогічну практику системи своєчасної діагностики, корекції та профілактики таких порушень.

Зростання кількості дітей із порушеннями мовлення в Україні потребує перегляду методів і форм дослідження, корекції, навчання та виховання зазначеної категорії дітей (С. Конопляста, Н. Манько, І. Мартиненко, Н. Пахомова, Н. Скрипник, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет та ін.).

Сьогодні через збільшення кількості мовленнєвих патологій фахівці зустрічаються із новими викликами корекційної роботи. У публікаціях фахових журналів, у різноманітних методичних та науково-популярних виданнях педагоги, логопеди-дефектологи та психологи презентують нові нетрадиційні форми роботи з дітьми, аби доповнювати традиційні методи корекції.

Дослідження у цій галузі активно проводять українські науковці С. Заплатна, Л. Калмикова, С. Конопляста, І. Марченко, Ю. Рібцун, М. Породько, Р. Призванська, Н. Січкачук, Є. Соботович, В. Сухар, В. Тарасун, В. Тищенко, О. Трифонова, М. Шеремет та інші. Ці наукові пошуки пропонують обґрунтовані доповнення до відомих традиційних способів корекції мовлення. Поряд із традиційними методиками українські дослідники пропонують використовувати музичну терапію, артерапію, фізичну реабілітацію, казкотерапію, які можна поєднувати із релаксацією, психогімнастикою. Робота логопеда спрямовується на подолання у дітей мовленнєвих та психофізичних порушень із залученням інших фахівців шляхом проведення фронтальних, індивідуальних та підгрупових занять. В основі цих підходів запроваджуються інтегровані та тематичні прийоми, які би поєднували наочні та ігрові засоби. Корекційні заняття орієнтуються на забезпечення психічного комфорту дитини та задоволення її потреби у емоційному спілкуванні.

Основна частина. З метою підтвердження ефективності використання нетрадиційних методів у логопедичній роботі нами проведено дослідження щодо формування виразності мовлення та корекції звуковимови із використанням саме цих методів.

Об'єктом нашого дослідження була логопедична робота над усуненням мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку, а предметом визначено використання нетрадиційних методів у такій роботі.

Робота над формуванням звуковимови є важливим елементом корекції усного мовлення дітей дошкільного віку, адже якість звуковимови та навички володіння голосом значною мірою впливають на такі

характеристики усного мовлення мелодика, темпоритм, логічні та словесні наголоси. Усне мовлення за допомогою звуковимови отримує виразність та інтонаційну оформленість.

Дослідження Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін. визначають, що в дітей із нормальним слухом та збереженим інтелектом під загальним недорозвиненням мовлення слід розуміти таку форму мовленнєвої аномалії, коли порушено формування всіх компонентів системи мовлення, як звукової, так і змістової сторони мовлення. Поняття «загальне недорозвинення мовлення» містить у собі наявність симптомів несформованості всіх компонентів мовлення: фонетико-фонематичної сторони та лексичного складу, порушень граматичного порядку та зв'язного мовлення. Тому наявність у дітей цієї категорії порушень у розвитку провідних психічних процесів (сприймання, пам'яті, уваги, уяви) спричиняє додаткові труднощі у їх навчанні і вихованні.

На думку С. Коноплястої (Конопляста, 2010: 87), сприйняття та вимова фонем рідної мови є узгодженою діяльністю мовленнєво-слухового та мовленнєво-моторного аналізаторів, де досить сформований фонематичний слух дає можливість відпрацювати чітку дикцію, тобто рухливість і тонку диференціацію органів артикуляції, які забезпечують правильну вимову певної фонемі. Автор підкреслює, що формування звуковимови є одним з основних завдань розвитку мовленнєвої діяльності в закладі дошкільної освіти. І саме дошкільний вік є сенситивним періодом для її вирішення.

Ю. Рібцун відзначає, що логопедам слід «спрямовувати увагу на звукове оформлення мовлення, а не лише на фонематичний слух, що дозволяє дітям на четвертому році життя помічати помилки у власній вимові та намагатися виправити себе згідно з нормативними правилами» (Рібцун, 2013: 28).

Як свідчить аналіз науково-методичної літератури щодо цієї проблеми, порушення звуковимови у дітей дошкільного віку перешкоджає формуванню словникового запасу та засвоєнню граматичного порядку мовлення, ускладнює взаємини з однолітками та дорослими, затримує психічний розвиток дитини та гальмує розвиток інших сторін мовлення.

Для педагогічної роботи важливими є питання, пов'язані з етапністю розвитку виразності мовлення у дошкільному віці. Є. Соботович визначила три ступені у розвитку виразного мовлення:

- мовлення виразне завдяки емоційності, відсутній внутрішній контроль над власним мовленням у дітей молодшого дошкільного віку;
- діти опановують засобами інтонаційної виразності та починають усвідомлено користуватися ними; мовлення стає більш осмисленим та стриманим (старший дошкільний вік);
- перехід від інтонаційної виразності до мовленнєвої – освоєння образних засобів виразності (на етапі завершення дошкільного віку та протягом усього життя). (Соботович, 1995: 142).

Коли до школи із закладу дошкільної освіти діти вступають з недосконалою вимовою звуків, наслідком цього маємо зменшення рівню доступу до якісної освіти.

У цій ситуації ще у дошкільному віці слід посилювати логопедичну роботу з корекції мовлення у дітей, використовуючи як відомі традиційні форми роботи, так і не традиційні, про які йдеться у нашому дослідженні.

Матеріал і методи досліджень. У випадку використання нетрадиційних технік логопедичної роботи у подоланні та корекції порушень мовлення пропонується провести у три етапи.

На першому етапі – підготовчому – ставляться такі завдання:

- вивчення артикуляційного апарату
- відпрацювання чітких артикуляційних рухів
- розвиток фонематичних процесів
- формування дрібної моторики

На цьому ж етапі роботи виконуються вправи корекції звуковимови, що спрямовані на підготовку артикуляційного апарату дитини до формування артикуляційних укладів із використанням традиційних та нетрадиційних технік навчання. В роботі виокремлюються такі напрямки:

- робота над нормалізацією м'язового тону;
- робота над нормалізацією моторики апарату артикуляції;
- робота над нормалізацією процесів мовленнєвого дихання.

Для покращення моторики артикуляційного апарату рекомендується проводити артикуляційну гімнастику із певним функціональним навантаженням. Така гімнастика, що базується на точних кінестезіях, цілеспрямовано сприятиме вдосконаленню артикуляційної моторики у дітей. До традиційних вправ, спрямованих на нормалізацію моторики артикуляційного апарату, можна включити: вправи для губ: «парканчик», «усмішка», вправи для язика: «чашечка\горнятко», «пензлик», «голючка» та інші.

Традиційно вправами для покращення та нормалізації м'язового тону вважають диференційований логопедичний масаж, який активізує кінестезію та створює шляхи позитивних кінестезій, та масажні вправи. За допомогою диференційованого логопедичного масажу логопед (мовленнєвий терапевт) послаблює іннервацію мовленнєвого апарату. Розвиваючи м'язи мовленнєвого апарату, плануємо спонтанне включення цих м'язів до активного процесу артикуляції, щоб на наступному етапі підвищити якість звукової системи мовлення.

Використання прийомів диференційованого (розслаблюючого або стимулюючого) логопедичного масажу залежить від тону м'язів та стану моторики артикуляційного апарату у кожної конкретної дитини. Розслаблюючий масаж рекомендовано проводити у випадку спастичності м'язів для їх розслаблення,

а стимулюючий масаж з метою активізації м'язевого тонусу проводиться при гіпотонії апарату артикуляції.

Нетрадиційними вправами для нормалізації м'язевого тонусу можуть бути ігри з водою та з предметами (іграшками) у воді. Серед таких вправ: притуляння рук до поверхні води (покласти долоні на поверхню води, відчуючи повне розслаблення пальців; занурення пальців у воду, стискаючи та розтискаючи при цьому долоні в кулак; – занурення пальці у воду та стискання і розтискання по чергово окремих пальців однієї руки, потім одночасно обидвох рук; – занурення пальців у воду та створення легкими рухами «хвилі»; – занурення пальців у воду та по чергове виконання пальчикових вправ («один пальчик – усі пальчики», «вушка-ріжки»). Під час виконання вправ пальцями провідної руки другу руку слід також занурювати у воду. Такі вправи, що нагадують дитині гру, допомагають формуванню пізнавальних навичок, активізують спілкування з оточуючими, послаблюють внутрішню напругу та підвищує у дітей впевненість у собі, заохочуючи їх до роботи та пошуку нових способів саморозвитку.

У випадку загального недорозвитку мовлення для нормалізації мовленнєвого дихання робота починається із загальнодихальних вправ. Головним завданням цих вправ є підвищення об'єму дихання та нормалізація його ритму. Для досягнення цієї мети пропонуються вправи, що нормалізують рухи діафрагми: вправи із згинанням ніг у колінах, вправи з нахилами, вправи із посилення глибини вдиху. Наступним кроком після відпрацювання діафрагмального дихання пропонуються вправи із тривалим плавним видихом через рот, який може супроводжуватися словесним супроводом або проводитися без нього. Робота над видихом без словесного супроводу здійснюється у вигляді дихальних вправ із використанням різних дидактичних матеріалів, за допомогою яких можна контролювати силу та тривалість видиху через рот. Робота над діафрагмальним диханням із застосуванням словесного супроводу здійснюється при виголошенні вербального матеріалу, різного за складністю, на тривалому плавному видиху, із відтворенням дитиною голосних фонем, щільних або глухих приголосних.

Для нормалізації мовленнєвого дихання із застосуванням нетрадиційних засобів виконуються короткочасні вправи для вправлення плавного, тривалого, економного видиху. З цією метою можна використовувати ігрові моменти, наприклад – дитина здуває кульку (пір'їнку, шматочок паперу, т.п.) по поверхні води.

Паралельно з роботою над диханням реалізується робота над розвитком голосу у поєднанні з диференційованим масажем, фізіотерапевтичним, медикаментозним лікуванням та ін. У випадку вираженої дизартрії робота логопеда починається з формування навиків довільного відкривання та закривання рота, оскільки саме організовані рухи нижньої щелепи забезпечують вільне голосоутворення та нормальне фонемоутворення.

Для відпрацювання диференціації рухів нижньої щелепи використовуємо яскраво забарвлену кульку, прив'язану до нитки. Дитина бере кульку рукою, коли опускає щелепу – опускає кульку вниз, потім, з метою посилення кінестетичних відчуттів, цей рух повторюється дитиною із закритими очима. Наступним кроком такі рухи вправляються дитиною під час відтворення нею голосних фонем та проведення інших звуконаслідувань. Після організації та забезпечення вільного голосоутворення і зниження затисненості голосу, з метою формування правильної подачі голосу застосовуються голосові (ортофонічні) вправи. Основним завданням таких вправ є формування узгодженої діяльності дихання, артикуляційної фонації та налагодження основних акустичних параметрів голосу (висота, сила, тембр).

Ще однією складовою роботи із використанням нетрадиційних методів логопедичної роботи є розвиток дрібної моторики. Відомо, що дрібна моторика нерозривно пов'язана із моторикою артикуляційною, тому розвивати артикуляційний апарат необхідно разом із розвитком та нормалізацією діяльності дрібної моторики рук. Для цього рекомендовано застосовувати такі вправи: масаж та самомасаж кистей та пальців рук; комплекси пальчикових гімнастик; ігри із використанням дрібних предметів: сортування або нанизання намистинок, робота із дрібним конструктором, викладання мозаїк; формування навичок самообслуговування: шнуровання взуття, застібання гудзиків, використання виделки та ножа; творчі заняття з використанням ножиць, глини, пластиліну.

Для розвитку дрібної моторики серед нетрадиційних технік застосовуємо вправи із використанням піску: гра «сліди», «пісочний дощик», пересипання піску з руки в руку. Запропоновані ігри з піском стимулюють розвиток дрібної моторики і сприяють поліпшенню бази мовленнєвої артикуляції, а також забезпечують підготовку руки дитини до оволодіння основними графомоторними навичками.

На другому етапі робота полягає у формуванні вимовних умінь та навичок. До головних напрямків цього етапу належить:

- усунення неправильної звуковимови у дітей;
- розвиток вміння диференціювати у вимові звуки, що схожі між собою за звучанням або за артикуляцією;
- формування у дітей вимовних навичок різних видів самостійного мовлення.

Нашими завданнями для другого етапу визначено:

1. Відпрацювання та автоматизація основних артикуляційних укладів для звуків, які потребують уточнення або корекції.

2. Розвиток фонематичного слуху, його активізація за допомогою ігор, орієнтованих на формування здатності дитини автоматично виокремлювати та вміти розрізняти фонемі рідної мови.

3. Постановка звуків, яка проводиться традиційними методами. У логопедії зазвичай застосовують три методи постановки звуків. Серед них перший – через наслідування, із використанням зорового контролю,

коли увагу дитини зосереджують на рухах логопеда, на положеннях органів апарату артикуляції і на звучанні даної фонемі, за допомогою використання слухового контролю. Другий спосіб постановки звуків – із механічною допомогою, його застосовують, коли дитині недостатньо слухового, зорового та тактильно-вібраційного контролю. У такому випадку необхідна допомога органам артикуляційного апарату для того, щоб приймати потрібне положення або виконувати відповідний рух. І третій спосіб – змішаний, в ньому використовуються всі можливі способи для досягнення кінцевої мети – правильної постановки вимови ізольованого звуку.

4. Автоматизація звуку. У корекційній роботі автоматизація звуків завжди є найскладнішим і найтривалішим етапом при загальному недорозвитку мовлення. Необхідно пам'ятати, що серед психічних особливостей дітей із порушеннями мовлення є нестійка увага, розсіяність, швидка втомлюваність, збудливість або млявість, невмотивованість під час занять. Тому вкрай важливо створювати ігрові ситуації, надавати заняттям невимушеності, щоб посилити емоційне залучення і вмотивованість дитини до виконання вправ.

5. Диференціація поставлених звуків задля профілактики змішувань звуків у мовленні із опозиційними фонемами у складах.

6. Робота над формуванням складової структури слова.

В корекційній роботі постановка звуку, автоматизація та диференціація можуть розтягуватися на тривалі терміни. В таких умовах логопед змушений знаходити найбільш найефективні шляхи впливу. На даному етапі ігри з кінетичним піском сприяють довшому збереженню інтересу дитини до процесу та контролю її працездатності. Діти дошкільного віку у грі відчують себе більш успішними, адже гра створює безпечні умови та формує так звану «ситуацію успіху». Тому навіть невдалу спробу дітям хочеться програти кілька разів, без страху поразки, насамкінець отримуючи необхідний результат.

Робота на третьому етапі – формування у дітей комунікативних умінь та навичок. Цей етап містить в собі наступні напрямки:

- робота над автоматизацією та вмінням розрізнення фонем на більш складному вербальному матеріалі;
- робота над розвитком навичок вимови у різних ситуаціях (в тому числі – проблемних ситуаціях) за допомогою розширення кола комунікації
- контроль та корекція лексично-граматичних порушень, яка згодом продовжується із дітьми шкільного віку у роботі з корекції читання та письма.

Таким чином, корекційно-логопедична робота з дітьми старшого дошкільного віку з використанням традиційних та нетрадиційних форм може проводитись у три етапи. Для поєднання всіх напрямків роботи використовується ігрова та сюжетно-ігрова діяльність, коли матеріал для розвитку сюжету підбирається з врахуванням автоматизованих звуків. Сюжетні ігри з кінетичним піском як самостійна діяльність є захоплюючими і корисними для дітей, такі ігри з однолітками сприяють формуванню монологічного та діалогічного мовлення, формують комунікативні навички, активізують у дітей потенційні творчі здібності.

Результати та їх обговорення. Для вивчення досвіду використання нетрадиційних методів розвитку та корекції мовлення ми провели опитування логопедів, які працюють у закладах міста Львова та Львівської області.

Метою опитування було з'ясувати ставлення логопедів закладів дошкільної освіти до використання нетрадиційних методів логопедичної роботи та вивчити їх готовність працювати за допомогою таких методів.

Серед опитаних нами – 30 логопедів, серед яких 25 працівників закладів дошкільної освіти, також 3 особи працюють у навчально-виховних комплексах, 2 особи – в інклюзивно – ресурсному центрі. Із них 5 логопедів мають практику роботи у приватному кабінеті (або центрі розвитку дитини). Серед опитаних нами осіб 15 працюють у Львові, 7 осіб працюють у районному центрі, 5 осіб серед опитаних логопедів працюють у містечках (селищах), та 3 серед опитаних осіб працюють у селі.

У всіх опитаних нами працівників вища освіта, спеціальність – «логопед», «вчитель-логопед». Анкета складалася із блоків запитань:

1. Ваш досвід корекційної роботи (методики, форми логопедичної роботи)
2. Які методи роботи Вам знайомі, які методи Ви використовуєте, з якими методами Ви знайомі із курсів\тренінгів)
3. Використання нетрадиційних методів корекції та розвитку мовлення (Ваше враження та думка про ефективність)
4. Плани професійного зростання (формування практичних навичок, вивчення спеціальних технік, методик та форм роботи).

Усі опитані логопеди зазначили, що практикують вправи на розвиток сенсорних та моторних функцій (30 осіб), 19 осіб із числа опитаних працюють із дітьми над розвитком мимічної мускулатури, 15 осіб серед числа опитаних проводять вправи на розвиток інтелектуальних функцій. Проте, лише 10 фахівців серед опитаних нами працюють над формуванням кінестетичної основи артикуляторних рухів, 7 логопедів працюють над розвитком емоційно-вольової сфери та ігрової діяльності, 5 осіб серед опитаних логопедів ставлять за мету розвиток у дитини із порушеннями мовлення рис гармонійної та незакомплексованої особистості. Результати опитування представлені на рисунку.

Рис. 1. Функції логопеда у корекційній роботі

Щодо методів роботи, які знайомі для практикуючих логопедів, то за кількістю згадок в нашому опитуванні вони опинилися у такому порядку:

1. масаж вухних раковин – 1 раз
2. масаж стіп – 1 раз
3. вправи з олівцями – 5 разів
4. драматизація, акторська майстерність, постановка дикції – 6 разів
5. метод наочного моделювання – 6 разів
6. самомасаж кистей та пальців рук – 12 разів
7. арттерапія – 14 разів
8. розвиток моторики (комплекс фізичних вправ) – 17 разів
9. фізична терапія – 19 разів
10. розвиваючий масаж – 24 разів
11. гімнастика для формування дихання – 26 разів
12. логоритміка – 29 разів

Висновки. Як вдалося з'ясувати, маємо загальну картину непоінформованості логопедів щодо використання нетрадиційних методів у корекційно-логопедичній роботі. Опитані фахівці переважно проводять традиційні індивідуальні заняття та лише інколи використовують групові форми роботи. Під час логопедичних занять фахівці використовують звичні та традиційні вправи і способи роботи. Щодо використання нетрадиційних методів у логопедичній роботі то опитані педагоги загалом не можуть чітко окреслити потребу та ефективність у використанні цих методів щодо певних мовленнєвих порушень. Отже, підсумовуючи наше дослідження, можемо зробити висновок, що у майбутньому варто проводити додаткове навчання для логопедів, ознайомлення з новими нетрадиційними способами роботи, під час якого надавати конкретні методики логопедичної роботи та формувати вміння використання їх у певних корекційних цілях.

Список використаних джерел:

1. Конопляста С. Ю. Логопсихологія : навч. посіб / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак ; за ред. д-ра пед. наук, проф. М. К. Шеремет. – К. : Знання, 2010. – 294 с.
2. Рібсун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс. – К. : Кафедра, 2013. – 284 с.
3. Соботович Є. Ф. Порушення мовного розвитку та шляхи їх корекції: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 204 с.

References:

1. Konopliasta S. Yu. (2010). Logopsykhologhiia : navch. Posib [Logopsychology: a study guide] / S. Yu. Konopliasta, T. V. Sak ; za red. d-ra ped. nauk, prof. M. K. Sheremet. – K. : Znannia. – 294 s.
2. Ribtsun Yu. V. (2013). Korektsiina robota z rozvytku movlennia ditei piatoho roku zhyttia iz fonetyko-fonematychnym nedorozvytkom movlennia : prohramno-metodychnyi kompleks [Corrective work on speech development of children of the fifth year of life with phonetic-phonemic underdevelopment of speech: program and methodical complex] – K. : Kafedra. – 284 s.
3. Sobotovych Ye. F. (1995). Porushennia movnoho rozvytku ta shliakhy yikh korektsii: Navchalno-metodychnyi posibnyk. [Disturbances of language development and ways of their correction: Educational and methodological manual] – K.: ISDO. – 204 s.